

- за певну фіксовану плату франчайзі має можливість навчитися ефективних методів управління, підвищити свій професіоналізм і компетентність;
- користуючись розробками материнської компанії, франчайзі ідуть у ногу зі споживчим попитом;
- власник малого підприємства має можливість користуватися перевагами, які доступні тільки великим компаніям;
- конкуренція відносно невелика (франшиза знижує гостроту конкуренції на визначеному сегменті ринку).

Для франчайзі ризики можуть мати дещо інший характер:

1. порушення територіальних умов (наприклад, коли неподалік від закладу франчайзі несподівано відкривається ще одна торгова точка під тією ж торговою маркою, яка належить франчайзеру або іншому франчайзі);
2. втрата права вибору постачальників;
3. втрата самостійності у ціноутворенні;
4. ризик несподіваного розірвання угоди.

Здатність України в повній мірі реалізувати свій економічний потенціал в сфері франчайзингу залежить, головним чином, від її здатності здійснити економічні та регуляторні реформи, а не тільки від її макроекономічних показників.

Для франчайзера перевагами вважаються:

- збільшення ринку збуту при мінімальних вкладеннях;
- економія на матеріальному заохоченні найманих працівників: франчайзі як власник підприємства має особистий стимул до максимізації прибутку;

- одержання додаткового прибутку шляхом поставок франчайзі уніформи, упаковки, устаткування для залів та офісів;

- франчайзі, перебуваючи безпосередньо біля споживача, точніше відчувають його настрої, коливання попиту і умови конкуренції, що для франчайзера є продуктивним джерелом новаторських ідей.

Серед ризиків, що погрожують діяльності франчайзера, можна виділити такі:

1. втрата матеріальних цінностей;
2. ризик не покриття збитків;
3. ризик неотримання прибутку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Глава 76: «Комерційна концесія», статті 1115- 1129.
2. Господарський Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. Глава 36: «Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)», статті 366-376
3. Цірат А.В. Франчайзинг і франчайзинговий договір: Навчально-практичний посібник. – К.: Істина, 2002. – 240 с.
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. – М.: «Статут», 2002. – Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг.– 1038с.
5. Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу. Співвідношення понять та правова природа // Часопис Київського університету права – 2010. – № 3. – С. 199-203
6. Суховатий О.В. Особливості реалізації франчайзингу в Україні // Проблеми науки.– 2007. – № 2. – С. 62-64
7. Сайт Асоціації франчайзингу (України) [Електронний ресурс] Режим доступу: [http:// www.franchisegroup.com](http://www.franchisegroup.com). Назва з екрану

УДК 001.82:658.27:657.427

Мулик Т.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аналізу та статистики
Вінницького національного аграрного університету*

Цуркан А.О.

*студентка
Вінницького національного аграрного університету*

ІНФОРМАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УПРАВЛІННІ РЕАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

У статті визначено інформаційно-організаційні засади аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями. Виділено основні етапи аналітичної роботи під час інвестування основних засобів, визначено завдання аналізу для його оптимізації і результативності та висвітлено основні джерела інформаційного забезпечення. Досліджено види мотивації інвестиційної поведінки, яка має вплив на інформаційне та методичне забезпечення аналізу основних засобів як об'єктів реального інвестування.

Ключові слова: основні засоби, реальні інвестиції, інвестиційна поведінка, інформаційне забезпечення, аналітична робота, аналіз.

Мулик Т.А., Цуркан А.О. ИНФОРМАЦИОННО-ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ АНАЛИЗА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В УПРАВЛЕНИИ РЕАЛЬНЫМИ ИНВЕСТИЦИЯМИ

В статье определены информационно-организационные основы анализа основных средств в управлении реальными инвестициями. Выделены основные этапы аналитической работы при инвестировании основных средств, определены задачи анализа для его оптимизации и результативности и освещены основные источники информационного обеспечения. Исследованы виды мотивации инвестиционного поведения, которое влияет на информационное и методическое обеспечение анализа основных средств как объектов реального инвестирования.

Ключевые слова: основные средства, реальные инвестиции, инвестиционное поведение, информационное обеспечение, аналитическая работа, анализ.

Mulyk T.O., Tsurkan A.O. INFORMATION AND ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF ANALYSIS OF FIXED ASSETS IN THE MANAGEMENT OF REAL INVESTMENTS

The article defines the information and organizational principles of analysis of fixed assets in the management of real investments. The main stages of analytical work on investment of fixed assets are allocated, the tasks of the analysis are determined for its optimization and effectiveness, and the main sources of information support are highlighted. The types of motivation of investment behavior that have an influence on informational and methodical support of analysis of fixed assets as objects of real investment are investigated.

Keywords: fixed assets, real investments, investment behavior, informational support, analytical work, analysis.

Постановка проблеми. Ефективне використання основних засобів сприяє зростанню вартості бізнесу і доданої вартості, отриманню конкурентних переваг у коротко- та довготерміновому періоді. Тому визначення пріоритетів в інвестиційній політиці стосовно основних засобів є вагомим і дієвим чинником економічної стратегії суб'єктів господарювання та потребує відповідного аналітичного забезпечення.

Оперативність аналізу основних засобів знаходиться у прямій залежності від дії принципу високого динамізму управління. Методичний інструментарій аналізу основних засобів повинен формуватися згідно з необхідністю відстеження постійних змін у зовнішньому середовищі підприємства, конкурентній боротьбі, динаміці економічного потенціалу, мотивації інвесторів та інших чинників.

Адаптивність аналізу основних засобів як принцип його функціонування повинна реалізовуватися через налагодження постійного інформаційного зв'язку «запит суб'єкта управління – аналітичні дані у розрізі варіантів управлінських рішень». Тобто аналітична підсистема повинна безперервно продукувати такий структурований масив економічної інформації, який у будь-який момент може бути використаний для обґрунтованого та економічно доцільного вибору того чи іншого варіанту управлінського рішення щодо основних засобів.

Усвідомлення необхідності та доцільності аналізу основних засобів спонукає до цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку теорії та практики аналізу основних засобів присвячені праці В.В. Сопка, Ф.Ф. Бутинця, Н.В. Чебанової, Г.В. Савицької, М.Г. Чумаченка, Н. Ткаченка, П.Я. Поповича, Б.Ф. Усача, С.І. Шкарабана, М.І. Сапачова та інших. Однак низка проблем організації та методики аналізу основних засобів в умовах переходу до ринкових відносин потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження інформаційно-організаційних засад аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями.

Виклад основного матеріалу. Досягнення високого економічного та виробничого потенціалу будь-якого підприємства можливе завдяки вираженій структурній політиці, зокрема в частині відтворення основних засобів у зв'язку з реальним ефективним інвестуванням.

Основні засоби є невід'ємним складником діяльності будь-якого підприємства та відіграють неабияку роль. У суспільному житті основні засоби називають майном (рідчю). Майно підприємства складається з різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – носіїв прав власності окремих суб'єктів, а також частки інвестованих коштів [1, с. 76].

Для окреслення особливостей аналізу основних засобів важливе значення має характеристика їх місця та ролі в інвестиційній діяльності підприємства.

Реальні інвестиції – це вкладення в основний капітал у різноманітних формах: у формі виробничого капіталу – основні і оборотні фонди підприємств, будівництво та капітальний ремонт; землі та інші природні ресурси – придбання родовищ для видобутку корисних копалин; нематеріальні активи – придбання патентів, товарних знаків, ліцензій, вкладення в наукові дослідження, освіту; придбання нового бізнесу [2, с. 56].

Однією з головних передумов економічного зростання стала активізація інвестиційної діяльності у секторах економіки. За даними Держстату, реальне зростання капітальних інвестицій за I півріччя 2017 року становить 22,5%, як видно з рисунку 1 [5].

У січні-червні 2017 р. підприємствами та організаціями освоєно 155,1 млрд. доларів. Головним джерелом інвестування є власні кошти підприємств, частка яких становить 74,3% загального обсягу капітальних інвестицій [5].

Рис. 1. Індекс капітальних інвестицій

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

Для більшості підприємств найбільш поширеними є вкладення у виробничий капітал, що забезпечує можливість стабільної діяльності, освоєння нових ринків та розширеного відтворення.

Для реальних інвесторів в основні засоби характерний певний тип моделі інвестиційної поведінки. Діяльність підприємства як суб'єкта ринкових відносин зумовлюється відповідною інвестиційною поведінкою і чинниками-мотиваторами залежно від пріоритетності та значущості впливів зовнішнього і внутрішнього середовища.

На рисунку 1 вказані види мотиваційної поведінки, які здійснюють чіткий прямиий або опосередкований вплив на інформаційне та методичне забезпечення аналізу основних засобів як об'єктів реального інвестування, визначаючи пріоритетні напрями дослідження: уточнення завдань аналізу основних засобів; визначення етапів організації аналізу та його виконавців.

На етапі планування інвестицій в основні засоби пріоритетними видами інвестиційної поведінки, які вмотивовують формулювання завдань аналізу основних засобів, є необхідність вибору за критеріями оптимальності з використанням показників внутрішньої норми прибутку (рентабельності), дисконтованого періоду окупності, чистої приведеної вартості, чистої теперішньої вартості серед альтернативних варіантів: реального або фінансового інвестування; внутрішнього або зовнішнього інвестування.

Виконання визначених завдань створює підґрунтя для прийняття виважених ефективних рішень щодо основних засобів у системі управління реальними інвестиціями на основі своєчасної, повної та якісної аналітичної інформації, тобто робить процес управління більш керованим і координованим.

Сприяє цьому також регламентація роботи економічної служби підприємств, а також дослідження посадових інструкцій економістів, бухгалтерів, керівників фінансово-економічного відділу.

Посадові інструкції головного бухгалтера та головного економіста регламентують обов'язки щодо організації і проведення комплексного економічного аналізу для оцінки результатів фінансово-господарської діяльності та виявлення внутрішньогосподарських резервів. Однак в умовах зростання рівня конкурентної боротьби, значних загроз і ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища аналіз повинен бути адресним, давати чітку і достовірну інформацію відповідно до запи-

тів заінтересованих сторін. Оскільки інвестиційний процес обслуговують, як правило, значні інвестиційні ресурси, то обов'язковою умовою ефективного управління реальним інвестуванням повинні бути: детально регламентовані посадові інструкції спеціалістів – бухгалтерів і економістів, які визначають їхні обов'язки щодо аналізу основних засобів; інструкції (методичні рекомендації) з аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями; форми аналітичних таблиць відповідно до визначених завдань у розрізі етапів інвестування основних засобів.

Інформаційне забезпечення є невід'ємним складником підсистеми організації економічного аналізу основних засобів, визначаючи певною мірою якісне виконання аналітичної функції в системі управління (табл. 1)

На етапі реалізації інвестицій в основні засоби необхідно дослідити своєчасність та повноту грошових потоків, що обслуговують інвестиційний процес, у розрізі джерел інвестування, налагодити їх моніторинг, якщо процес фінансування реальних інвестицій тривалий, оцінити своєчасність оприбуткування основних засобів як об'єктів реального інвестування (табл. 2)

Етап реалізації інвестицій в основні засоби є досить довгим у часі, оскільки залежить від тривалості інвестиційних грошових потоків в об'єкти основних засобів і потребує значної аналітичної роботи економічної служби підприємств. Саме на цьому етапі відбувається реалізація інвестиційних очікувань, встановлюється оптимальність вибору об'єктів інвестування, рівень ефективності інвестиційних рішень.

Виконання визначених завдань створює підґрунтя для прийняття виважених ефективних рішень щодо основних засобів у системі управління реальними інвестиціями на основі своєчасної, повної та якісної аналітичної інформації, тобто робить процес управління більш керованим і координованим.

Оскільки інвестиційний процес обслуговують, як правило, значні інвестиційні ресурси, то обов'язковою умовою ефективного управління реальним інвестуванням повинні бути:

- детально регламентовані посадові інструкції спеціалістів – бухгалтерів і економістів, які визначають їхні обов'язки щодо аналізу основних засобів;
- інструкції (методичні рекомендації) з аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями;

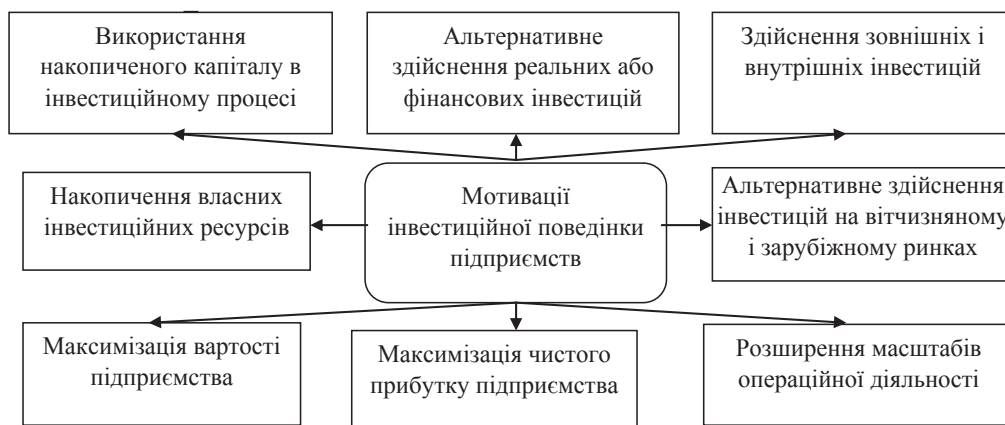

Рис. 1. Види мотивацій інвестиційної поведінки

Джерело :сформовано авторами на основі [2, 7, 8]

Таблиця 1

Інформаційне забезпечення аналізу основних засобів на етапі планування інвестицій в основні засоби

Завдання аналізу	Інформаційне забезпечення
Аналіз фінансових результатів операційної діяльності	Головна книга Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2) Примітки до річної фінансової звітності
Аналіз рівня спрацювання основних засобів	Головна книга Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)
Аналіз потреби в реальних інвестиціях в основні засоби	Експертні оцінки
Аналіз конкурентного середовища	Інформація ЗМІ, INTERNET Експертні оцінки Дані статистичних щорічників
Аналіз інвестиційних ресурсів (джерел інвестування)	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Інформація ЗМІ, INTERNET Експертні оцінки
Аналіз інвестиційного потенціалу	Головна книга Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2) Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)
Аналіз інвестиційної привабливості	Головна книга Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2)
Аналіз інвестиційної активності	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)
Оцінка ефективності інвестицій в основні засоби за критеріями і методами оцінки	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2) Звіт про рух грошових коштів (форма № 3) Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)
Аналіз динаміки вартості основних засобів	Головна книга Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1) Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)

Джерело: узагальнено авторами на основі [2, 4]

Таблиця 2

Інформаційне забезпечення аналізу основних засобів на етапі реалізації інвестицій в основні засоби

Завдання аналізу	Інформаційне забезпечення
Аналіз своєчасності і повноти грошових потоків інвестиційної діяльності	Звіт про рух грошових коштів (форма № 3) Головна книга
Аналіз надходження основних засобів	Акт приймання-здачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (форма № ОЗ-1) Інвентарна картка обліку основних засобів (форма № ОЗ-6) Картка руху основних засобів (форма № ОЗ-8) Головна книга Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5)
Аналіз повноти використання власних коштів під час здійснення внутрішніх інвестицій	Головна книга Аналіз рахунків 15 «Капітальні інвестиції», 18 «Інші необоротні активи»

Джерело: узагальнено авторами на основі [2, 4]

– форми аналітичних таблиць відповідно до визначених завдань у розрізі етапів інвестування основних засобів.

На завершальному етапі аналізу необхідно здійснити узагальнення всього масиву аналітичної інформації, сформованої на основному етапі, а саме :

- проведення підсумкової оцінки діяльності й узагальнення результатів аналізу;
- розроблення висновків та пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень за результатами аналізу відповідно до його цілей та завдань;
- розроблення організаційно-технічних заходів щодо усунення недоліків, підвищення ефективності використання виявлених резервів;
- підготовка розпорядчих актів;
- призначення осіб, відповідальних за виконання прийнятих рішень.

Особливістю завершального етапу, тобто реального інвестування, є досить тривалий час експлуатації об'єктів інвестування – основних засобів. Тому й на основному, і протягом завершального етапу необхідно враховувати інформаційні запити інвесторів

(внутрішніх і зовнішніх) та налагодити аналітичний моніторинг основних засобів після інвестиційного контролю протягом усього терміну їх корисної експлуатації підприємством.

Виконавці аналізу основних засобів (економісти, бухгалтери) в межах своїх посадових обов'язків повинні здійснити систематизацію даних щодо основних засобів як по підприємству загалом, так і в розрізі окремих об'єктів реального інвестування. Як правило, така інформація надається керівництву підприємства (інвесторам) щоквартально, за півроку та рік. Також аналітична інформація щодо основних засобів групується відповідно до інвестиційної поведінки інвесторів. Саме такий підхід є визначальним під час розроблення аналітичних висновків, що значно підвищує якість управління основними засобами як об'єктами реального інвестування.

Висновки. Основні засоби відіграють важливу роль у системі реального інвестування аграрних підприємств. Однак більшість господарюючих суб'єктів стикаються з проблемою обмеженості інвестиційних ресурсів для вкладення капіталу в об'єкти основних

засобів. Тому надзвичайно важливо забезпечити можливість аналітичної оцінки альтернатив вибору об'єктів реального інвестування, що сприятиме можливості зростання вигод власника за рахунок оновлення матеріально-технічної бази. Аналітична оцінка основних засобів як основного складника реального інвестування передбачає можливість здійснення аналізу частки основних засобів у вартості майна підприємства (його ринковій вартості); оцінки співвідношення темпів росту ринкової вартості активів та вартості основних засобів; прибутковості реальних інвестицій в основні засоби; доходності та рентабельності основних засобів тощо.

УДК 657.631.6

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мулик Т.О. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник // Т.О. Мулик, О. А. Материнська, О.Л. Пльонсак; м-во освіти і науки України, ВНАУ. Київ: ЦУЛ, 2017. 288 с.
2. Аналіз господарської діяльності [текст]: навч. Посібник / [за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової] К.: Центр уч. літ., 2013. 384 с.
3. Боярко І.М. Інвестиційний аналіз: навч. посібник / І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко. К.: Центр уч. літ., 2011. 400 с.
4. Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: підручник / Н.О. Гура. К.: Центр уч. літ., 2010. 392 с.
5. Індекси капітальних інвестицій 2017 рік // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Нежива М.О.

кандидат економічних наук,

асистент кафедри фінансового аналізу та аудиту

Київського національного торговельно-економічного університету

АУДИТ ОПЕРАЦІЙ ЗІ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено перешкоди розвитку процесів M&A. Виявлено, що Due Diligence є невід'ємним елементом процесу злиття та поглинання. Обґрунтовано, що аудит є обов'язковим етапом у процесі угод зі злиття та поглинання. Доведено, що у процесі угод злиття та поглинання і для покупця, і для продавця бізнесу дуже важливим є: аудит фінансової звітності, юридичний аудит, екологічний аудит, організаційно-кадровий аудит, технологічний аудит, технічний аудит.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудитор, операції зі злиття та поглинання (M&A), Due Diligence, інклюзивна економіка.

Неживая М.А. АУДИТ ОПЕРАЦИЙ ПО СЛИЯНИЮ И ПОГЛОЩЕНИЮ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОЙ ЭКОНОМИКИ

Исследованы препятствия развитию процессов M&A. Вывявлено, что Due Diligence является неотъемлемым элементом процесса слияния и поглощения. Обосновано, что аудит является обязательным этапом в процессе сделок по слиянию и поглощению. Доказано, что в процессе сделок слияния и поглощения и для покупателя, и для продавца бизнеса очень важны: аудит финансовой отчетности, юридический аудит, экологический аудит, организационно-кадровый аудит, технологический аудит, технический аудит.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудитор, операции по слиянию и поглощению (M&A), Due Diligence, инклюзивная экономика.

Nezhyva M. AUDIT MERGERS AND ACQUISITIONS DURING THE INCLUSIVE ECONOMY

Investigated barriers to the development processes of M&A. Due Diligence is found to be an integral part of the merger and acquisition process. Proved that the audit is a mandatory step in the process of mergers and acquisitions. Proved that in the process of mergers and acquisitions for both the buyer and the seller are very important: audit of financial statements, legal audit, environmental audit, organizational and personnel audit, technological audit, technical audit.

Keywords: audit, internal auditor, mergers and acquisitions (M&A), Due Diligence, inclusive economy.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, нестабільне економіко-політичне становище України набувають ознак перманентності та спонукають власників і керівництво суб'єктів господарювання до пошуку інноваційних підходів, спрямованих на оперативну реакцію на зміни. Українські підприємства активно використовують закордонний досвід, а також новітні технології розвитку бізнесу, в тому числі операції зі злиття і поглинання. Злиття та поглинання являють собою динамічний процес корпоративної культури та стратегії. Проекти зі злиття та поглинання стикаються з великою кількістю ризиків та часто зазнають невдач. Одним із дієвих превентивних заходів для попередження дестабілізації господарської діяльності є аудит, спрямований на зниження ризиків у процесі злиття та поглинання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні, організаційні та методичні проблеми операцій зі злиття та поглинання досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Н.І. Дорош, Ю.В. Ігнатшин, Т.Дж. Галпін, Г.А. Єгорова, О.О. Примостка, М.О. Табахарнюк, О.М. Твердомед, С.Ф. Рід,

О.О. Чуб, Т.Г. Кубах, П.Б. Чурило, А.Л. Свечкіна, В.І. Міщенко та ін. Але у зазначених дослідженнях не повною мірою розкриті питання аудиту операцій зі злиття та поглинання в умовах інклюзивної економіки, що потребує подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ринку операцій зі злиття та поглинання, а також обґрунтування необхідності аудиту у процесі угод зі злиття та поглинання в умовах інклюзивної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2017 році обсяг угод M&A майже став рекордним і сягав майже 5 трлн. дол. [1]. На українському ринку M&A переважно використовуються операції поглинань, а не злиття, що являє собою придбання нових активів та ринків збуту. Крім того, в Україні 98% злиттів і поглинань є недружніми, оскільки у вітчизняному законодавстві технологія цивільного злиття та поглинання не прописана. У 2017 році ринок M&A в Україні збільшився майже на 100 млн. євро, але при цьому був на 28% меншим, ніж у 2016 році [2].